

สืบสานตำนานบั้งไฟ(ต่อ)..... พอสั่งเซป เก็บไว้ ในบล็อกละเลงเรียนรู

นำเสนอเมื่อ : 15 เม.ย. 2552

1 ในสี่ตีสิบสอง ที่ต้องอนุรักษ์ไว้

บุญบั้งไฟมีตำนานเล่าขานมานาน จากนิทานพื้นบ้านเรื่องผาแดงนางไอ่ เรื่องพระยาคุนคาก ลวนแตกลาวถึงการจุดบั้งไฟเพื่อให้แถน (เทวดา) ไต่บันดาลให้ฝนตกตามฤดูกาล ถือเป็นประเพณีอันสำคัญที่จะละเลยมิได้ เพราะมีความเชื่อ ว่า หากหมู่บ้านใดไม่จัดงานบุญบั้งไฟก็อาจจะก่อให้เกิดภัยพิบัติแก่ผู้คนในชุมชน งานบุญบั้งไฟเป็นงานใหญ่ ลงทุนสูง การจัดงานจะต้องเป็นไปตามการตัดสินใจของชุมชน หากปีใดเศรษฐกิจในชุมชนฝืดเคืองอาจจะต้องงดจัดงาน ซึ่งต้องไปทำพิธีขอเลื่อนการจัดที่ศาลปู่ตา (ศาลผีบรรพบุรุษหรือเทพารักษ์) ของหมู่บ้าน ความจริงแมจะจัดหรือไม่ก็ต้องมีการไปกระทำพิธีเช่นไหว้ที่ศาลปู่ตาอยู่ดี

ขั้นตอนการจัดการประเพณีบุญบั้งไฟ

- ประชุมชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ พระสงฆ์ในหมู่บ้านเพื่อขอความเห็นว่าจะจัดงานบุญบั้งไฟหรือไม่ ถาตกลงจัดก็จะทำในข้อถัดไป แต่ถ้าไม่จัดจะต้องส่งตัวแทน (ผู้มีอายุชอายุในหมู่บ้าน) และพ่อเฒ่าจำ (หมอผีประจำหมู่บ้าน) ไปขอขมาต่อเจ้าปู่เพื่อขอเลื่อนไปจัดในปีถัดไป (พิธีกรรมนี้ไม่มีผู้หญิงเกี่ยวข้อง)
- เมื่อตกลงจัดผู้เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้านจะส่งข่าวบอกกล่าวเชื่อเชิญไปยังหมู่บ้านใกล้เคียงให้มารวมงานบุญ เรียกว่า "เดินป่า"
- ในสมัยถัดมาบ้านเมืองเจริญขึ้นก็พัฒนามาเป็นการแจกหนังสือเชิญชวนเรียกว่า "สลากใส่บุญ" เหตุที่ถือว้างานนี้เป็นงานบุญก็เพราะว่า วัดเป็นที่รวมของการจัดกิจกรรมของชุมชน การเตรียมการต่างๆ ตั้งแต่การทำบั้งไฟก็มักจะเริ่มจากพระ ซึ่งถือว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นฉบับ

(ต้นฉบับ) ในวาระโอกาสนี้ยังมีการแทรกประเพณีทางพุทธศาสนาเข้าไปด้วย เช่น การบวชและการ**ทอดสงฆ์** อ่านเรื่องที่เกี่ยวข้องของ **กองสด**
พิธีการในการยกย่องพระสงฆ์

- ชาวบ้านจะเรียกรไโรเงินและสิ่งของตามศรัทธาเพื่อร่วมสมทบกันสร้างบั้งไฟ (ในสมัยโบราณจะทำเพียงบั้งเดียว) บอกรบบุญให้บ้านเรือน 3-4 หลังคารวมกันต้อนรับแขกจากต่างบ้านที่มารวมบ้านหนึ่ง (ซึ่งจำนวนไม่มากนักจะมาพร้อมบั้งไฟของหมู่บ้าน เช่น พระภิกษุ สามเณร หุญชิงชายที่มารวมขบวนแห่) สวนใหญ่ก็มักจะกำหนดให้ครอบครัวที่บวชลูกหลานเป็นเจ้าภาพ (เพราะต้องจัดงานเลี้ยงญาติพี่น้องอยู่แล้ว)
- ชาวบ้านที่ได้รับมอบหมายจะสร้างปะรำ หรือ "ผาม" หรือ "ตูปบญญ" ซึ่งทำด้วยโครงไม้จริง ยกพื้นข้างบนให้พระสงฆ์นั่งฉันภัตตาหาร สวนข้างล่างปุดวยใบไม้หรือฟางขาวให้หญิงสาวนั่ง โดยมีหญิงสูงอายุควบคุมดูแลหญิงสาวเหล่านี้ เพื่อป้องกันมิให้ถูกชายในขบวนเชิงลวนลามจนเกินเหตุ
- ในวัดจะมีการทำบั้งไฟโดย "ฉบับ" ซึ่งมักจะเป็นพระ โดยมีลูกมือคือชาวบ้านผู้ชาย ในสมัยผมยังเป็นเด็ก 20 กว่าปีผ่านมาแล้ว ผมก็เป็นลูกมือพระด้วยการไปหาไม้สำหรับมาเผาเป็นถ่านสำหรับค้ำผสมกับดิน ประสิ่วเรียกว่า **การทำหมื่อ** ซึ่งมีสูตรจำเพาะของช่างแต่ละคน ตำดวยครกมองให้ละเอียดร่วน ทดสอบด้วยการนำมาโรยเป็นทางยาวแล้วจุดไฟดูความเร็วของการปะทุ หากปะทุชาก็จะต้องไขสูตรผสมใหม่ตามแต่ต้นฉบับจะกำหนดบอกมา

การทำบั้งไฟในสมัยก่อนจะใช้ไม้ไผ่ลำขนาดใหญ่ที่สุด ทะลวงปล้องให้ถึงกัน ภายนอกจะขีดตอกไม้ไผ่ถักเป็นเชือกมัดรอบลำไฟให้แน่นเพื่อไม่ให้ลำไฟแตก ส่วนหัวปล้องสุดท้ายจะถูกอุดด้วยแผ่นไม้หนาพอควร แล้วทำการอัดบรรจุ**หมื่อ** (ดินปืน) ให้แน่นดวยการตำ หรือใช้คานตีคานจัด

(สมัยใหม่ไซแมแรงยกลอรถบรรทุกแทนสะดวกกว่ากันดังภาพซ้ายมือ)

ยุคสมัยเปลี่ยนไปจากลำไฟกลายเป็นท่อเหล็กหรือท่อประปา (ซึ่งอันตรายมากเมื่อมีการระเบิดใส่ผู้คนอย่างที่เห็นข่าว) ตอนหลังหันมาใช้ท่อพีวีซีแทนซึ่งก็ยิ่งเป็นอันตรายอยู่ดี จากการบูชาถ่านมาเป็นการพ่นน้ขึ้นต่อเพื่อการเติมพ่น จำนวนบั้งไฟที่จุดในแต่ละที่จึงมีจำนวนมาก และสร้างความเสียหายต่อชุมชนในทิศที่บั้งไฟถูกจุดออกไป (เพราะสามารถไปไกลได้หลายสิบกิโลเมตร)

นอกจากบั้งไฟแล้ว ยังมีการทำพลุ พะเนียง ดอกไม้ไฟ ตะไล (เพื่อจุดในการแห่รวมดวย)

นอกจากนั้นตัวบั้งไฟยังต้องมีการประดับตกแต่งอย่างสวยงามเรียกว่า **การเอ้** ซึ่งก็เป็นฝีมือของพระอีกเช่นกัน

.....

หมายเหตุปิดท้าย

ในอดีตเราจะได้ยินว่าหมู่บ้านนั้นหมู่บ้านนี้ทำบั้งไฟหมื่นขึ้นสุดลูกหูลูกตา คำว่า **หมื่น** มาจากจำนวนน้ำหนักของดินประสีวที่ไซทำ **ดินหมื่อ** คือ 12 กิโลกรัม (ไม่นับรวมน้ำหนักของถ่านซึ่งเป็นส่วนผสม) จะบรรจุในลำไม้ไผ่ขนาดยาวประมาณ 3 เมตร ต่อมาหมู่บ้านใดทำบั้งไฟแสนคือ 120 กิโลกรัมดินประสีว (ไซลำตาลแทนไม้ไผ่ ไซเทคนิคมัดพันลำตาลอย่างแน่นหนา) ก็ถือว่ายิ่งใหญ่ที่สุดแล้ว ในปัจจุบันมีข่าวว่าบางแห่งมีบั้งไฟลาน

(ซึ่งไม่น่าเชื่อว่าจะจริงถ้าไม่นับน้ำหนักของท่อเหล็กและหางรวมกันกับดินประสีว) กันบ้างแล้ว ไม่ทราบว่าจะขึ้นพันพื้นดินเพียงใด ผู้เขียนกลับตานั้นถึงภาพหากมีการระเบิดเกิดขึ้นจะเป็นอย่างไรหนอ ไม่อยากจะบรรยายครับ

สิ่งที่เล่ามาทั้งหมดนี้เป็นเรื่องราวในอดีต

ปัจจุบันงานประเพณียังคงอยู่

แต่ความเชื่อและวัฒนธรรมของงานบุญหายไป

กลายเป็นการประกวดประชันกัน การวางเดิมพันเงินแสนเงินหมื่น

ไม่มีการพูดถึงดอนปู่ตาหรือผีบรรพบุรุษอีกแล้ว

เพราะทุกอย่างจัดเพื่อการท่องเที่ยวอย่างบุญบั้งไฟเมืองยโสธรคือตัวอย่าง (ไม่ทราบว่าจะอ้างเพื่อธุรกิจหรือไม่)

น่าเสียดายที่ความงามในอดีตเริ่มจะเลือนหายไปจากอีสาน

กลายเป็นตำนานให้กล่าวถึงเพียงเท่านั้น

บันทึกไว้เมื่อ ๒ กันยายน ๒๕๔๕

สืบค้นมาเล่าขานตำนานต่อยอดเมื่อ ๑๕ เมษายน ๒๕๕๒

ที่มา....<http://www.isangate.com/festival.html#list>

ขอบคุณครับ